

PEDAGOGIKA ILMIGA TURKMAN OLIMLARINING QO'SHGAN HISSALARI HAM-DA METODIK YONDASHUV USULLARI

Nurishv Nurberdi, Saparova Gulnur, Seyilova Dilfuza
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 - bosqich talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'rta Osiyo xalqlari yani turkman olimlarining pedagogika bolgan ilmiy qarashlari hamda rivojlantirish usullari haqida keng va mazmunli fikrlar yoritib o'tilgan

Kalit so'zlar: Eksperiment, savol usuli, kuzatish metodi, pedagogik ilmiy tekshirish usullari

Pedagogika fanining predmeti. Har bir fanning o'ziga xos tadqiqoti bor. Masalan: tarix fanining predmeti insoniyat jamiyati kelib chiqishi va rivojlanishini o'rganadi. Psixologiya fanining predmeti psixikaning kelib chiqishi, rivojlanishi, shakllanishi, shuningdek insonni tarixiy shaxs sifatida tavsiflovchi ongning psixologiyasi ularning qonuniyatlarini o'rganishdan iborat. Pedagogika ilmiy jihatdan yetuk shaxsni tarbiyalash masalalari bilan shug'ullanish o'rgatadi. Boshqacha aytganda, pedagogika fanining predmeti yosh avlodni fan, ta'lim va tarbiyaga yetaklaydi. Rossiyada pedagogika fanining asoschilari K.D.Ushinskiy, N.I.Pirogov va L.N.Tolstoy hisobga olinadi. Rossiyadagi xalq maktabining asoschisi K. Ushinskiy hisoblanadi. Uning ona tili, "Bolalar dunyosi" kitoblari ko'p avlodlarning darsligiga aylandi. Sharqning buyuk donishmandlari Xorazm, Faraoning, Beruniy, Ibn-Sino, Umar-Hayyom, buyukdir.

Turkman klassik shoirlari Magtimguli, Mollanepes, Kemine, Seydi va boshqalar, ularning pedagogik g'oyalarining umuminsoniyligi qadriyatlar va shu bilan birga xalqimizda milliy ma'naviyatni tarbiyalashdagi ahamiyati cheksizdir. Buyuk Magtimgulining otasi Dovletmamet Azadiyning pedagogik nazariyani rivojlantirishga qaratilgan adabiyotlarni o'qitish, shuningdek ijodiy ish bilan shug'ullangani ma'lum.¹

Xalq pedagogikasi - bilim o'rnatish, tarbiya, odob o'qitish nuqtai nazaridan jamoatchilik tomonidan ming yilliklar davomida yaratilgan qoidalar, vositalar va usullar bilan shug'ullanadi. Uning ta'siri barcha asrlar davomida eng yuqori edi. Turkman xalq pedagogikasi ilmiy asoslangan va ko'p yillar davomida faoliyat qilgan mashhur olim pedagog Gurban Pirliyev edi.

¹ J. Nepesova Pedagogik psixologiya. Yokary okuw mekdepleri uchun. - A.: 2010. - 10 sah.

Turkman pedagog olimi Gurban Pirliyev o'z izlanishlari natijasida ko'plab pedagogik tushunchalar bilan belgilab o'tgan.

1. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiya o'qitish masalalari bilan shug'ullanadigan pedagogika.

2. Tabiiy nogiron bolalar (kar, ko'r, soqov) bolalar uchun Ilmiy ishlab chiqilgan pedagogika.

3. Oligofrenopedagogika - aqli zaif bolalar uchun pedagogika.

4. Logopediya - soqov bolalar pedagogikasi.

Yuqoridagilardan tashqari pedagogika fani ta'lim, tarbiya pedagogikasi, oliy ta'lim sohasidagi mutaxassislik maktablar pedagogika, harbiy pedagogika, san'at pedagogika, sport, tibbiyot sohalarida ham o'sishni boshladi.²

Pedagogika fani boshqa fanlar bilan bevosita bog'liqdir. Chunki u ko'zga ko'ringan rus pedagogi K.D.Ushinskiy ta'kidlaganidek, "Agar pedagogika odamni to'liq bilimli bo'lishni istasa, u avvalo insonga hamma tomonlama o'rgatilishi kerak".³ Pedagogika falsafasi, sotsiologiya, tarix, adabiyot, psixologiya, inson anatomiyasi va fiziologiya maktab gigienasi bilan chambarchas bog'liq. U kerak bo'lganda unga mantiq, matematika, iqtisodiyot va tilshunoslik o'z ichiga oladi. Tabiat dunyosi, insoniyat jamiyati, inson ongi falsafa, rivojlanishning umumiy qonuniyatlari haqidagi fan pedagogika ta'limoti asosiy hisoblanadi. Tarbiyadan qonuniylik, ichki bog'lanish, o'zaro ta'sir shuningdek, dialektik materializm qonunlari boshqa rivojlanishlarga qoidalari asosida aniqlanadi. Umuman, pedagogika har tomonlama falsafa faniga asoslanadi, yosh avlodga ta'lim va tarbiya berishning murakkab masalalari dizayn jihatidan unga asoslanadi. Ko'pincha turkman olimlari pedagogik ilmni o'stirish uchun adabiy manbalarni o'rganishni misol qilib ko'rsatishgan. Pedagogik tadqiqotlar tegishli adabiy manbalardan, nashr etilgan materiallardan maqsadga muvofiq va ijodiy foydalanishni talab qiladi. Misol uchun: "Qovusnoma", "O'g'uznoma", "G'orkut ota", "Go'ro'g'li", "Vagzi- Ozod", "Hadislar" va shu bilan birgalikda turkman buyuk so'zi ustalari - Nurmuhamet Andalip, Dovletmammet Azadi, Magtinguli Piragi, Seyitnazar Seydi, Gurbandurdi Zelili, Mollanepes, Mammetveli Kemine, Annagylych Matäji, va boshqa mumtoz shoirlarimiz ajoyib ilm-ma'rifat, odob-axloq haqidagi she'rilaridan nasihatlar pedagogik ta'limni rivojlantirishga alohida e'tibor ega deb aytib o'tishgan.⁴

² Ç.Yusupow, Ş.Hudaýberdiyew pedagogika va psixologiya A.: 2014. – 16 sah.

³ К.Д.Ушинский. Собр.соч. в 11 т. 8 М.-Л. 1950. с. 23.

⁴ Ýusupow Ç., Hudaýberdiyew Ş. Pedagogika we psihologiya. . - A.: 2014. - 22 sah.

Albatta ta'lim- tarbiyani rivojlantirish yo'lida eng muhim ustuvor yo'nalishlariga ega bo'lgan bu adabiy manbalardir chunki ular orqali ko'plab narsalarga insonning ma'naviy jihatdan yetuk bo'lishiga ulkan hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ýusupow Ç., Hudaýberdiyew Ş. Pedagogika we psihologiýa. Ýokary okuw mekdepleri üçin okuw gollanmasy– A.: Ylym, 2014. – 180 sah
2. J. Nepesowa Pedagogik psihologiýa.Ýokary okuw mekdepleri üçin okuw gollanmasy.- A.: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2010. 89 sah.